

Napoleon i Trump

Carinski rat između SAD-a i Kine ne jenjava. Trump povećava carinsku barijeru kako bi usporio kineski izvoz. Ona mu vraća istom mjerom. Trump vjeruje kako su SAD gubitnica prema drugim zemljama zahvaljujući lošem pregovaranju od strane njegovih prethodnika. Pri povećanju carinske barijere prema drugim zemljama koristi se starim obrazloženjem kako će rasprava s drugim zemljama o smanjenju carinske zaštite samo popraviti položaj SAD-a i to ne zato što bi SAD imale privilegirani položaj, već samo da budu ravnopravne drugim zemljama. Pri tome jasno kaže kako odnos globalnog i nacionalnog može se riješiti jedino tako da nacionalno odredi globalno. Što od navedenog „pije vodu“ zahtjeva odgovor. Počnimo s Napoleonom ...

Na kraju XVIII. i početku XIX. stoljeća Sukobila su se dva velika imperijalna rivala – Velika Britanija i Francuska. Nije to bilo ništa novog u višestoljetnoj povijesti Europe. Ipak, ratovanje u vrijeme feudalizma i ratovanje u vrijeme industrijske revolucije nije usporedivo. Da ne bude zabune svaki rat je skup i konačno, bez obzira na pobjednika, otvara nova pitanja a da ona zbog kojih je rat pokrenut nisu riješena. Napoleonovi ratovi, po opsegu i cijeni, bili su mogući u uvjetima nacionalne države. Kao što to lijepo Braudel kaže topništvo je revolucionariziralo društvo u pravcu jačanja uloge centralne vlasti u odnosu na ulogu feudalaca koji nisu imali financijskog kapaciteta da drže stajaću vojsku moderno opremljenu barutom i topovima. Gradske zidine stoljećima su omogućavala feudalcima da budu suvereni na svom području. Industrijska revolucija je uspostavila nacionalnu državu koja je podredila svoju cjelokupnu politiku nacionalnom gospodarstvu. To vrijeme nazivamo merkantilizmom. Zemlje koje su bile vodeće u industrijskoj revoluciji zalagale su se za slobodno tržište kako bi osigurale što veće tržište svom gospodarstvu. Kako tada tako i sada. Najmoćnije ekonomske sile propovijedaju liberalizam, neoliberalizam, kako bi išle „na ruku svome“ gospodarstvu.

Napoleon je izvršio blokadu europskog kontinenta kako bi zabranio uvoz i izvoz u Veliku Britaniju. Ona je odgovorila pomorskom blokadom. Nastalo je vrijeme blagostanja za ilegalnu trgovinu i krijumčarenje baš onako kako je tvrdio Adam Smith: „Ako hoćete povećati broj krijumčara povećajte carine“. Trgovinski rat je imao za cilj da slomi gospodarsku nadmoćnost Velike Britanije. Na žalost po Napoleona to se nije dogodilo. Što više trgovinski rat je dodatno potaknuo britansko gospodarstvo, s jedne strane, i, s druge strane, povezo, u ekonomskom pogledu, ogroman britanski imperij. Iako je rat Veliku Britaniju skupo stajao (prvi put je uveden porez na dohodak za koji se smatra da je „slomio“ Napoleona) na kraju rata Britanija je postala neupitan lider među nacionalnim državama koja je pisala pravila ponašanja ostalim zemljama.

SAD su nakon II. Svjetskog rata postale dominantna ekonomska sila. SAD su također imale svog velikog suparnika – SSSR. Međutim, nije primjereno usporediti britanskog i američkog suparnika. U ekonomskom pogledu Francuska je Britaniji bila ozbiljan suparnik, SSSR to nije nikada postao SAD-u. Ono što je bilo zastrašujuće je činjenica da su obe sile, SAD i SSSR, raspolagale takvim razarajućim potencijalom koji bi u slučaju sukoba doveo u pitanje opstanak Zemlje kao planeta. Na kraju je Regan „srušio“ tzv. socijalistički blok koji nije bio nikad socijalistički kao što sam to u mnogo navrata pisao na ovim stranicama.

Ekonomska dominacija SAD i politika koju je provodila bile su dostatni da se razrušena Europa oporavi. Što više Njemačka i Japan postale su ekonomske velesile. U tome im je pomogla činjenica da Â nisu trošile na vojne rashode što im je omogućilo daleko veće stope rasta. Neću kazati da je to razlog, ali ću kazati da je to imalo značajnog udjela. Varufakis, bivši grčki ministar financija, lijepo je opisao kako su upravo Njemačka i Japan značajno podržale svojim djelovanjem politiku SAD-a. Kao što se sjećamo, u vrijeme fiksnih tečajeva, Njemačka i Japan su kupovale ogromne količine dolara kako bi se održao fiksni tečaj. Kada to nije bilo dovoljno tada su revalvirale svoje valute marku i yen prema dolaru.

Zapravo vrijeme nakon rata je obilježeno dominacijom SAD-a i prihvaćanjem dominacije od strane drugih tzv. kapitalističkih država. Na drugoj je strani bio SSSR sa svojim satelitima koji u ekonomskom pogledu nisu bili neka ugroza.

Zaostajanje u produktivnosti američke ekonomije u odnosu na druge razvijene zemlje polako ali sigurno je smanjio broj stupnjeva slobode u vođenju američke ekonomske i svake druge politike. Dolar je bio temeljna poluga u cijeloj priči.

Sasvim neprimjetno Kina je započela svoj gospodarski razvoj. Zemlja u kojoj je u vrijeme nepovoljne žetve umiralo više milijuna ljudi počela je izvoziti, izvoziti i, napokon, izvoziti. Njezina agresivna politika u izvozu se je temeljila, kao i danas, na jeftinoj i socijalno neosiguranoj radnoj snazi. Jednom je rukom prodavala robu, a drugom kupovala američke obveznice. Veliki uvoz i to jeftinije robe stabiliziralo je cijene u SAD-u što je omogućilo da oni s najmanjim primanjima zadovolje cijeli niz potreba što nisu mogle krajem osamdesetih godina kada je američko gospodarstvo bilježilo dvocifrenu inflaciju. Neoliberalizam i seljenje proizvodnje u područja manje porezne presije i manje socijalne zaštite radnika smanjio je gospodarski potencijal SAD-a. Sve to i još mnogo drugog je „iznjedrilo“ novog predsjednika Donalda Trumpa koji je obećao da će vratiti ugled, čitaj liderstvo, Â SAD-u.

Tako je započeo trgovinski rat. Na drugoj strani je Kina čije gospodarstvo ne posustaje. Zemlja velike povijesne o kulturne baštine koja je zadužila cijeli svijet. U povijesti je bilo razdoblja kada je Kina bila prepuštena na milost i nemilost velikim europskim silama. Dovoljno je spomenuti opijumski rat koji ostaje crna mrlja na povijesti imperijalnih europskih zemalja. Međutim, dana Kina nije država iz devetnaestog stoljeća. Kina je danas velesila u svakom pogledu. Carinska zaštita koju provodi Trump mogla bi imati jednake učinke kao što je imala Napoleonova blokada europskog kontinenta.

Želim vjerovati da će Â razum pobijediti. Svijet je toliko globaliziran da nije moguće voditi separatne ratove ma od koje strane dolazili. Nacionalna država je mrtva. Brexit o tome najbolje svjedoči. To je objektivna sudbina nacionalne države kao što je ona objektivno nastala u vrijeme industrijske revolucije. Smisao učenja i istraživanja nalazi opravdanje kako spoznaja o zakonitostima predstavlja osnovnu polugu izgradnje boljeg i humanijeg društva na dobrobit svijetu. Prije je to bilo u korist nacionalne države, danas to mora biti u korist ljudske vrste.